

Изденүүчү Толоев Максатбек Женишевичтин “Жогорку класстын мектеп окуучуларынын агрессивдүү жоруктарын жоюунун педагогикалык шарттары” аттуу 13.00.01 - жалпы педагогика адистиги боюнча кандидаттык илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык иш жөнүндө расмий оппоненттин пикири

1. Диссертациялык иштин темасынын актуалдуулугу.

Диссертациялык иштин темасы актуалдуу, себеби, көптөгөн жылдар бою орун алып келе жаткан экономикалык каатчылык, коомдогу социалдык ажырымдардын күч алышы, ишсиздик жана алардын натыйжасы катары ички жана миграциянын перманенттүү көрүнүшкө айланышы адамдар арасындагы мамилелердеги гуманизмдин беделин түшүшүн, адеп-ахлактык баалуулуктар алмашуусу менен жаштар арасында көптөгөн проблемаларды жаратууда. Андай проблемалардын ичинде жаштар арасындагы ойлогон максаттардын ишке ашпай калышы, өзү каалагандай жашоо деңгээлинин камсыз болбошу, ошол эле мезгилде тышкы маданий үлгүлөрдүн (батыштын) жайылышынын фонундагы терс көрүнүштөр, психикалык өнүгүүсү токтоло элек эрте жаш курактагы жаштарга, мектеп окуучуларына мүнөздүү ички физиологиялык жана психологиялык чыңалуулар менен коштолуп алардын арасында бакайтпастыктын, агрессивдүүлүктүн ар кандай түрлөрүнүн жаралышын шарттоодо. Коомдогу терс агрессивдүү көрүнүштөргө туруштук берүүнүн татаалдыгы өспүрүмдөр арасында өз өмүрүнө чекит коюу же суицидке баруу сыяктуу көрүнүштөргө алып келүүдө. Мунун өзү эресеге жете элек мектеп окуучулары арасындагы агрессивдүү жоруктарды четтетүү жана жоюуга багытталган атайын педагогикалык изилдөөлөргө болгон талаптарды күчөтүүдө. Каралып жаткан диссертациялык иш мурда фундаменталдык жана колдонмо мүнөздө болуп келген маалыматтарга таянуу менен учурдагы ата-мекендик илим жана билим чөйрөсүндө иштелмек турсун педагогикалык проблема катары коюулбаган темага арналган. Жогоруда белгиленгендер М.Ж.

Толоевдин “Жогорку класстын мектеп окуучуларынын агрессивдүү жоруктарын жоюунун педагогикалык шарттары” аттуу диссертациялык иши актуалдуу темага жазылган биринчи педагогикалык эмгек экендигинен кабар берет.

Изилдөөнүн объектиси - жогорку класстын окуучуларынын жүрүм-турумун калыптандыруу процесси.

Изилдөөнүн предмети: жогорку класстын окуучуларынын агрессивдүү жүрүм-турумун жоюунун педагогикалык шарттары.

Изилдөөнүн максаты анын объектисинен жана предметинен чыгуу менен жогорку класстын мектеп окуучуларынын агрессивдүү жоруктарын жоюунун педагогикалык шарттарын аныктоо жана аларды эксперименталдык текшерүүдөн өткөрүү деп аныкталган. Белгилеген илимий максат изилдөөнүн теориядагы жана практикадагы абалын, жогорку класстын окуучуларынын агрессивдүүлүгүнүн келип чыгышынын факторлорун, өзгөчөлүктөрүн аныктоо, окуучулардын агрессивдүүлүгүн жоюунун педагогикалык шарттарын, теориялык моделин иштеп чыгуу жана аларды педагогикалык эксперимент аркылуу текшерүү сыяктуу милдеттерди аткаруу менен ишке ашырылган.

2. Диссертациялык иштин илимий натыйжалары:

Диссертациялык иште жогорку класстын окуучуларынын жүрүм-турумдагы агрессивдүүлүк жоруктарын жоюунун теориядагы жана практикадагы абалын аныктоо менен аларды жоюунун педагогикалык шарттарын иштеп чыгуу боюнча төмөндөгүдөй илимий жактан негизделген жаңы теориялык натыйжалар алынган жана алар төмөнкүчө мүнөздөлөт:

Биринчи натыйжа. Россиялык жана башка чет элдик булактарга, КР кабыл алынган расмий документтерге таянуу менен агрессия, агрессивдүүлүк түшүнүктөрүнүн маңызы, мазмуну ачыкталган жана агрессивдүүлүктүн

жаралышы жөнүндөгү теориялык окууларды талдоонун негизинде жаштар арасындагы агрессивдүүлүктүн пайда болуш себептери, түрлөрү ж.б. көрсөткүчтөрү аныкталган. Бул натыйжаны **жарым-жартылай жаңы** деп баалоого болот, анткени белгилүү адабияттарга таянуу менен мектеп окуучулары арасында агрессивдүүлүктү жоюунун темага байланыштуу аспектилери, максат, милдеттери такталган.

Экинчи натыйжа. Учурдагы таалим-тарбия теориясына жана практикасына таянуу менен жогорку класстын окуучуларынын агрессивдүүлүгүнүн өзгөчөлүктөрү, мазмуну, келип чыгыш себептери жана факторлору, “агрессивдүүлүк”, “агрессиялык жүрүм-турум” түшүнүктөрүнүн мааниси, маңызы, функционалдык, структуралык мүнөздөмөлөрү такталып, өспүрүмдөргө мүнөздүү “күчтүү инсандарды тууроо” феноменинин мааниси ачыкталып, КР шартындагы агрессивдүүлүктүн натыйжасы катары окуучулар арасындагы суициддер жөнүндө кеңири маалыматтар берилген. Бул **натыйжаны жаңы** деп эсептөөгө болот, себеби илимий чөйрөгө мектеп окуучуларына байланыштуу агрессивдүүлүк жөнүндөгү көптөгөн фактылар киргизилген.

Үчүнчү натыйжа. Жогорку класстын окуучуларынын агрессивдүү жоруктарын жоюунун натыйжалуулугун камсыз кыла турган педагогикалык шарттар, теориялык модель иштелип чыгып, агрессивдүүлүктү жоюунун критерийлери жана деңгээлдери аныкталып, аларды ишке ашуруу боюча таалим-тарбиялык иштердин максат, милдеттери, мазмуну ачыкталган. Өзгөчө КР кабыл алынган укуктук эрежелер, ж.б. иш-чаралардын таалим-тарбиялык маанисине басым жасоо менен “Зомбулуксуз мектеп”, агрессиясыз жана коопсуз чөйрө түзүү (79-83 бб. дисс.) тажрыйбалары жөнүндө маалыматтар берилген. Бул **натыйжаны жаңы** деп баалоого негиз бар, себеби автор тарабынан алгачкы жолу мектеп окуучулары арасындагы агрессивдүүлүктү жоюунун педагогикалык шарттары жана теориялык модели сунушталып жатат.

Төртүнчү натыйжа. Автор тарбынан сунушталган педагогикалык шарттардын жана теориялык моделдин натыйжалуулугу педагогикалык эксперимент аркылуу текшерилип, практикалык сунуштар иштелип чыккан. Бул **натыйжаны дагы жаңы** десе болот, анткени изилдөөдө келтирилген констатациялык, калыптандыруучу жана текшерүүчү эксперименттердин жыйынтыктары изилдөөчү тарабынан белгиленген илимий гипотезаны, коюлган максат, милдеттердин адекваттуу экендигин далилдөө менен так статистикалык талдоонун негизинде ишке ашырылган жана ошонусу менен ынанымдуу.

Илимий иштеги натыйжалар көп жылдык изилдөөчүлүк байкоолордон, мектепте, колледждерде иштөө мезгилиндеги топтолгон өздүк тажрыйбасынан чыгуу менен илимий-теориялык кайнактар, аларга болгон шилтемелер, тажрыйбадан алынган фактылар менен коштолот. Диссертациялык иш көптөгөн эмпирикалык материалдарга, окутуучу, жетекчи жана илимпоз катары турмуштук байкоолордон келип чыккан фактыларга бай.

3. Илимий жоболордун, жыйынтыктардын, сунуштардын негизделиш даражасы.

Диссертациялык иштеги алынган жыйынтыктар жана натыйжалар илимий-теориялык жактан ынанымдуу жана практикалык жактан далилдүү деп кабыл алууга болот. Себеби, диссертацияда келтирилген илимий маалыматтар чет элдик алдыңкы тажрыйбаларга жана КР билим берүү мекемелеринде 2011 жылдан бери жүргүзүлүп келген” Зомбулуксуз мектеп”, “Мектептик команда”, “Арессияны изилдөө” ж.б. (87-89 бб. дисс.) ж.б. программалар илимий-теориялык анализден өткөрүлүп, атайын аныктоочу жана калыптандыруучу эксперименттер аркылуу тастыкталган.

Диссертациялык иштин биринчи бөлүгүндө диссертант жакынкы жана алыскы чет өлкөлөрдөгү илимий булактарга таянуу менен агрессивдүүлүк жөнүндөгү теориялардын классификациясын бере алган жана балдар

арасындагы агрессивдүүлүктүн өзгөчөлүктөрүн ачыктайт. Андай өзгөчөлүктөрдүн ичинде окуучулар арасындагы физикалык кемчиликтер (кекечтенүү, чалыр көздүүлүк, начар угуу, кыймылдык бузулуулар); дене түзүлүшүнүн өзгөчөлүктөрү (ашыкча салмактуулук же өтө арык болуу, мурундун, кулактын формасы, чачтын өңү, бойдун өтө кичинекей же өтө узун болушу); жүрүм-турум өзгөчөлүктөрү (түнттүк, уяндык шалаакылык ж.б.); этникалык тиешелүүлүк (өңү, көздүн тилкеси, тилдик акцент, улуттук кийим ж.б.); социалдык-экономикалык статусу ж.б.); (§.1.2 дисс.) себептер ынанымдуу ачыкталган.

Диссертациялык иштин экинчи бөлүгүндө илимий булактарга, педагогикалык практикага таянуу менен окуучулардын агрессивдүүлүгүн жоюунун натыйжалуулугун камсыз кылган төмөндөгү педагогикалык шарттарды сунуштайт:

- мугалимдердин «агрессия», «агрессивдүүлүк», «агрессивдүү жүрүм турум» жана окуучулардын арасында таралган агрессивдүүлүктү жоюунун маселелери боюнча түшүнүктөрүн тереңдетүү;
- агрессивдүү жүрүм-турумдары бар окуучулар менен иштөөгө компетенттүү адистерди тартуу (социалдык педагогдорду, психологдорду. тарбия иштери боюнча мектеп директорунун орун басарын, тажрыйбалуу мугалимдерди ж.б.);
- тарбиялык иштердин инсанга багытталган мамиле жасоого, гуманизм ж.б. принциптерине негизделиши ж.б. Ошондой эле ата-энелер менен иштөө алгоритми, мектептеги агрессивдүүлүк көрүнүштөрүн жоюу боюнча уюштуруучулук-жетекчилик жана маалыматты-агартуучулук иш-чаралардын схемасы, эресеге жете элек балдардын укугун коргоо, ыйгарым укуктун милдеттерди аныктоо ж.б. агрессиядан четтетүү жолдору сунушталат.

Диссертациялык иштин үчүнчү бөлүгүндө изденүүчү тарабынан аныкталган педагогикалык шарттар жана теориялык модель, калыптандыруучу эксперименттин мазмуну, технологиялары жана каражаттары ынанымдуулугу менен айырмаланат. Алар кеңири статистикалык маалыматтар жана эксперименталдык иште колдонулган тажрыйбалык иштер менен коштолгон.

Жалпысынан алганда, коргоого сунушталып жаткан жыйынтыктар, жоболор жана сунуштур бүгүнкү күндөгү таалим-тарбия талаптарына жооп берүү менен изденүүчү тарабынан илимий тилде далилдүү жана ишенимдүү чагылдырылган. Сунушталып жаткан жоболордун далилдүүгү эч кандай күнөм туудурбайт, бирок 1, 2 жоболорду далилдөөнү талап кылган илимий тезис түрүндө берсе болмок, себеби ал жерде теориялык жактан талаш-тартышты туудурган жана далилдөөнү талап кылган ойдорго карата автордун позициясы орун алышы керек эле.

4. Изилдөөнүн илимий жана практикалык маанилүүлүгү.

Диссертациялык иште алынган натыйжалар ички биримдикке жана логикалык ырааттуулукка ээ болуу менен колдонууга ыңгайлуу сунуштар менен коштолгон. Андай сунуштардын ичинде жогорку класстын окуучуларынын агрессивдүү жоруктарын жоюунун педагогикалык шарттары, теориялык модели каралып жаткан маселеге байланыштуу атайын курстун программасынын алкагында окуу процессинде жана класстан жана мектептен тышкаркы иштер аркылуу жүргүзүлүп, сунушталат.

Изденүүчү М. Ж. Толоевдин “Жогорку класстын окуучуларынын агрессивдүү жоруктарын жоюунун педагогикалык шарттары” аттуу диссертациялык ишиндеги материалдар социалдык жана педагогикалык жактан баалуу жана өз убагында жазылган эмгек болгондуктан, кеңири коомчулук (билим берүү уюмдары, ата-энелер ж.б.) тарабынан колдонууга арзыйт. Андыктан методикалык колдонмо же илимий популярдуу маалыматтар түрүндө

басылмаларда жарык көрүү менен методикалык комплекстер түрүндө педагогика багытындагы билимдин мазмунун байытууда дидактикалык материал катары колдонууну талап кылат.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна туура келиши.
Издөнүүчү М. Ж. Толоевдин 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча жазылган “Жогорку класстын окуучуларынын агрессивдүү жоруктарын жоюунун педагогикалык шарттары” аттуу авторефераты толугу менен диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максат жана милдеттерине дал келет. Авторефераттын орус жана англис тилиндеги резюмеси талапка ылайык жазылган.

6. Диссертациялык иште жана авторефератта кездешкен мүчүлүштөр:

Каралып жаткан диссертациялык иш мектеп окуучулары арасындагы агрессивдүүлүк жөнүндү кеңири эмпирикалык маалыматтарды камтуу менен жогорку илимий деңгээлде жазылгандыгына карабастан төмөндөгүдөй айрым мүчүлүштүктөрдөн кур эмес.

1. Диссертациялык иштин теориялык бөлүгүндө изилдөөнүн предметине байланыштуу түшүнүктөр жөнүндө кеңири берилгендигине карабастан, «балдар агрессиясы» түшүнүгү так жана даана ачылбай турат. Бул изилдөөнүн түйүндүү түшүнүгү болгондуктан, анын аныктамасын тактоо керек эле.

2. Диссертацияда келтирилген көптөгөн кызыктуу материалдар, фактылар илимий жактан аргументтештирүүнү талап кылат (кайдан алынды? өз байкоолорунанбы же адабияттарданбы?). Көпчүлүк учурда «педагогикалык-психологиялык адабияттарда», «окумуштуулар айтышкандай» деген сыяктуу далилдөөнү талап кылган сөздөр кездешет.

3. Параграф 3.1. деги констатациялык эксперименттин материалдарын 2 главанын 2.1. параграфы менен бириктирсе логикалык жактан туура болмок,

себеби ал параграф изилдөөнүн методологиясы жана методдоруна арналгандыгына карабастан, болгону 7 бетти ээлеп, жупуну болуп калган.

4. Каралып жаткан иштин үчүнчү бөлүгүндөгү педагогикалык эксперименттин жыйынтыктарында берилген натыйжалар статистикалык маалыматтар менен коштолгондугуна карабастан, алардын кайдан, качан, кантип алынгандыгы белгилүү болуп, анкеталардын жооптору ачыкталса иштин илимий баалуулугу дагы артмак.

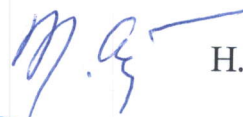
7. Белгиленген мүчүлүштөр каралып жаткан диссертациялык иштин жалпы илимий деңгээлине шек келтирбейт, жалпысынан алганда **Толоев Максатбек Женишевич** тарабынан жазылган **“Жогорку класстын мектеп окуучуларынын агрессивдүү жоруктарын жоюунун педагогикалык шарттары”** аттуу диссертациялык иш 13.00.01. – жалпы педагогика адистигине ылайык келип, КР ЖАКтын педагогика адистиги боюнча кандидаттык окумуштуулук даражаны ыйгаруу боюнча Жобонун 10 пунктуна туура келген, өз алдынча аткарылган илимий иш катары бааланат жана изденүүчү педагогика илиминин кандидаты даражасына татыктуу.

Расмий оппонент,

Ж. Баласагын атындагы КУУнун

жогорку мектептин педагогикасы

кафедрасынын башчысы, п.и.д., профессор

Н.А. Асипова

Н. А. Асиповадан
Өзүм баары менен

кадрлар бөлүмүнүн
М. А. Асипова

